

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15664119>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ АРХІВНОЮ СПРАВОЮ У ФРАНЦІЇ

Телюпа О. В., ст. викл.

Національний аерокосмічний університет «Харківський
авіаційний інститут»

Франція – одна із провідних архівних країн з міцними державними традиціями, які вплинули на розвиток архівної справи інших країн, зокрема і України.

У Франції існує одне із найстаріших і найбільш розвинутих архівних законодавств у світі. Результатом розвитку архівного законодавства Франції ХХ ст. став закон від 3 січня 1979 року, який і сьогодні вважається одним із найкращих у світі. У законі було надане таке визначення архівів: «Сукупність документів, незалежно від форми, матеріального носія або дати створення, зібраних у процесі діяльності фізичною або юридичною особою, адміністрацією або приватною організацією». Це автоматично включало до національного надбання не лише державні, але й приватні архіви. Віднесення до пам'яток історії приватних фондів захищало їх від розпорошення і продажу за кордон. Але навіть і цей закон не був позбавлений певних вад.

У 1990-х роках у Франції починається переробка архівного законодавства за результатами впровадження закону 1979 року у напрямку скорочення строків секретності для документів, що знаходяться на державному зберіганні, створення юридичних механізмів, що дозволили б комплектування документами підприємств різних форм власності та документами політичних та державних діячів вищого рангу тощо.

Підготовка нового закону продовжувалася понад 10 років і у 2006 році на розгляд парламенту було передано проєкт нового закону, що дозволяв полегшити доступ до документів державних органів, покращити юридичний захист приватних архівів, внесених до реєстру «пам'яток історії», посилити кримінальне покарання за знищення або пошкодження архівів, надати рівні права електронним архівам.

Закон було прийнято Національною асамблеєю у другому читанні 15 липня 2008 року. Він став частиною Кодексу національного надбання (законодавчу частину Кодексу введено в дію 2004 р.), що об'єднав архівний, археологічний, музейний, бібліотечний та інші нормативні акти, що стосуються пам'яток минулого. Кодекс національного надбання (Code du Patrimoine) містить загальну частину (перший розділ стосується питань придбання культурних цінностей, сьомий уточнює, які з положень застосовуються у заморських департаментах) і 5 тематичних, що присвячені архівам, музеям, бібліотекам, археологічним джерелам та архітектурі.

Закон 2008 року складається із двох розділів («Загальний режим архівів» та «Аудіовізуальні архіви юстиції»). Поряд із документами, що утворилися в діяльності державних установ і органів влади, остаточно визнані державними і архіви, утворені «юридичними особами приватного права, на яких покладено завдання суспільного призначення». Закон підтверджує невідчужуваний характер державних архівів і незастосування до них у випадку незаконного відчужування строку давності. Зберігається обов'язковий відбір архівних документів на зберігання за переліками, подвійне візування переліків фондоутворювачем і територіально компетентним державним архівом.

Новий закон посилив контроль за описуванням, реставрацією і переміщенням приватних архівів, що мають статус пам'яток історії. Було змінено підхід до розсекречування документів: замінено видовий підхід аналізом змісту документів, що вимагає перегляду справ поаркушно.

На початку XXI ст. відбуваються зміни і в структурі управління архівною справою Франції.

До 2009 року архівну систему очолювало Архівне управління, створене ще у XIX ст. У листопаді 2009 року замість Головного управління архівів створено Міжвідомчу службу архівів Франції (Service interministeriel des archives de France – SIAF) на чолі з директором архівів. Служба визначає, координує та оцінює діяльність держави в галузі архівів, за виключенням тих, які знаходяться у веденні Міністерства

збройних сил та Міністерства Європи і іноземних справ, тобто діяльність зі збору, зберігання, надання доступу і використання державних документів в адміністративних, громадянських, наукових та культурних цілях. Служба також відповідає за забезпечення приватних архівів, що представляють суспільний інтерес з історичної точки зору.

Міжвідомча архівна служба разом із Інспекційною службою культурно-історичного надбання (Service de l'inspection des Patrimoines) здійснює науково-технічний контроль за станом як державних архівів так і приватних, що знаходяться під захистом держави. Вона також виконує функції секретаріату Вищої ради архівів.

Міжвідомча служба архівів входить до складу створеної у січні 2010 року Генеральної дирекції надбання (від 2020 року надбання та архітектури – Direction generale des Patrimoines et de l'Architecture) – департаменту в структурі Міністерства культури, яка здійснює управління архівами, музеями, архітектурою, пам'ятниками та іншими сферами культури.

У складі Генеральної дирекції діють чотири служби – архівів, музеїв, управління архітектурою, управління територіями, що охороняються та археологією.

Вища рада архівів (Conseil superieur des archives) була створена у 1988 році, вона замінила Вищу архівну комісію (1884 р.). Роль та склад вищої ради були визначені архівним законом від 15 липня 2008 року. Вища рада є консультативним органом при Міністрі культури з питань політики стосовно державних і приватних архівів, програм досліджень і публікацій, впровадження нових технологій в архівній галузі, а також віднесення приватних архівів до категорії історичних. Рада збирається один раз на рік.

Отже, сильною стороною архівної системи Франції є нормативна база, яка відповідає всім вимогам сучасності, віднесення архівів до національного надбання. Архівний закон 2008 року відбив чергове розширення складу національного надбання та розвиток методики роботи із ним, його повноправною частиною стали електронні архіви. Керівним органом архівної системи Франції є Міжвідомча служба архівів Франції.